

letých gymnáziích je nižší než ve velmi úspěšných základních školách. Může to být kvůli nízké nastavené úrovni přijímacích zkoušek do osmiletého gymnázia, ovšem tito žáci již v něm studují čtvrtým rokem. Takže to může znamenat následné snížení nároků na žáky během studia na víceletém gymnáziu. Potom asi území, ve kterém se škola nachází, nemá dostatečně velkou kapacitu dobrých žáků a ekonomickým záměrem ředitele je maximálně školu naplnit i za cenu nižší úspěšnosti žáků. Ovšem, jak bude dále doloženo, třídy v méně úspěšných víceletých gymnáziích mají většinou i tak menší počet žáků. Na druhou stranu je nutné zdůraznit, že také v těchto školách jsou žáci, kteří test matematické gramotnosti zvládli na páté či šesté úrovni. Pochopitelné a předpokládané je vysoké 30% zastoupení žáků v elitní šesté úrovni ve velmi úspěšných víceletých gymnáziích (GV VÚ).

Už případný výběr žáků do školy může ovlivnit její úspěšnost. Index *Pravidla přijímání žáků* (SCHSEL) vypovídá o zásadách přijímacího řízení ve škole včetně přijímacích zkoušek a práce s doporučeními z předcházejících škol. Stupnice odpovědí zjišťuje, jak často jsou při přijímání zvažovány uvedené okolnosti: „Nikdy“, „Občas“ a „Vždy“. Škola je zařazena do jedné ze tří kategorií podle toho, jak bere v úvahu při přijímání žáků do školy „Studijní výsledky žáka“ a „Doporučení předchozí navštěvované školy“. Tři kategorie indexu byly z odpovědí ředitelů škol vytvořeny způsobem: 1) dvakrát bylo uvedeno „Nikdy“, 2) alespoň jednou bylo uvedeno „Občas“, ale ne „Vždy“, 3) alespoň jednou bylo uvedeno „Vždy“.

Situace ve víceletých gymnáziích je naprosto totožná ve všech třech skupinách, protože postup přijímacího řízení je určen školským zákonem. Avšak v případě základních škol, do kterých jsou žáci přijímáni zápisem do první třídy a musí přijmout všechny žáky z vymezené spádové oblasti, se statisticky významně liší četnost zvažovaných okolností při přijímání. Jinou možností, jak by mohl tuto otázku pochopit ředitel školy, je přijímání žáků do specializovaných tříd.

Téměř 70 % žáků méně úspěšných základních škol se nachází v těch, které při přijímání žáků nikdy nezvažují ani studijní výsledky žáků, ani doporučení předchozí navštěvované školy, avšak 13 % žáků je ve školách, kde to dělají vždy. Velmi úspěšné základní školy jedno nebo druhé zvažují mnohem častěji, v takových se nachází 76 % všech patnáctiletých žáků této skupiny škol, ale v žádné škole neuvedli vždy. To naznačuje výraznou selekci žáků do základních škol hned při zápisu nebo vnitřní selekci tvorbou specializovaných tříd. Může to zároveň prohlubovat rozdíly mezi kvalitou poskytovaného základního vzdělávání a také nepřímo ovlivnit personální obsazení školy, protože když si škola může vybírat žáky k přijetí, je určitě atraktivní pro žáky a jejich rodiče. Stejně atraktivní může být i pro učitele, kteří usilují v této škole pracovat. Proto lze předpokládat, že i při přijímání nových vyučujících bude mít škola možnost lepšího výběru.

Způsob přijímání žáků výrazně ovlivňuje situace v místě, kde se nachází příslušná škola. Její popis lze získat z tvrzení ředitele školy, který vybíral ze tří variant: 1. „Ve spádové oblasti⁴ naší školy jsou dvě nebo více dalších škol, které se ucházejí o naše žáky“; 2. „Ve spádové oblasti naší školy je ještě jedna další škola, která se uchází o naše žáky“; 3. „Ve spádové oblasti naší školy není žádná další škola, která by se ucházela o naše žáky“.

V případě méně i velmi úspěšných víceletých gymnázií je konkurence dvou nebo více dalších škol téměř stoprocentní, kdežto 45 % žáků méně úspěšných základních škol pochází z lokalit, kde škola nemá žádnou další konkurenční školu. Z toho lze usuzovat, že se pravděpodobně nacházejí v menších obcích. Tvrzení „Ve spádové oblasti naší školy jsou dvě nebo více dalších škol, které se ucházejí o naše žáky“ vybrali ředitelé škol, v nichž je 46 % žáků méně úspěšných a 65 % velmi úspěšných základních škol. Rozdíl téměř 20 procentních bodů naznačuje, že v konkurenci několika škol v jednom místě je více těch velmi úspěšných, které mohou z okolních škol přitahovat dobré žáky, mohou se o ně dělit, avšak zároveň prohlubují rozdíl mezi méně a velmi úspěšnými základními školami.

4 Šetření PISA „spádovou oblastí školy“ míní území, ze kterého žáci obvykle chodí do příslušné školy.